

Цюпак І.М. Вплив освітніх трансформацій на здійснення досліджень у галузі дошкілля/ Цюпак І.М.// Transformacja środowiska międzynarodowego i jego wielowymiarowość, Tom 5, R. Kor-donski, A. Kordonska, D. Kamilewicz-Rucińska (red.), Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów-Olsztyn 2017, 426 s. - S. 354-367.

ISBN 978-617-7448-20-3

Цюпак Ірина Миколаївна

доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

Херсонського державного університету, м.Херсон, Україна;

тел. 0953670004, makarenko18@rambler.ru

ВПЛИВ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ЗДІЙСНЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ДОШКІЛЛЯ

У статті розкрито феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях з урахуванням головних ідей та потреб суспільства, з'ясовано, що зміни у педагогічній думці й парадигмі освіти неможливі без розгляду досліджуваного явища в історичному контексті. Стаття містить теоретичне обґрунтування класифікацій педагогічних досліджень, які, на думку автора, сприяють формуванню інноваційного дослідницького простору, а також спрямована на підвищення рівня освіченості та удосконалення наукового мислення й рівня роботи педагогічних працівників.

Ключові слова: *трансформація освіти, педагогічний досвід, дошкільна освіта, класифікація педагогічних досліджень.*

Сучасний науково-методичний синтез дозволяє розгляд проблеми розвитку особистості через вивчення існуючих досліджень в галузі освіти, що дозволяє з'ясувати головні напрямки трансформації освіти з точки зору генези наукової думки, такі зміни відповідають сучасній тенденції розвитку науки і виступають простором теоретичного аналізу, в якому може здійснюватися комплексне вивчення освітніх систем.

Трансформаційні тенденції в освіті розкрито М. Прищак з точки зору «освітньої парадигми» в історичному контексті. О. Локшина розглядає загальні тенденції розвитку змісту шкільної освіти, а саме його трансформацію на компетентнісні засади. На думку О. Балакірева трансформування інституту освіти на етапі переходу до інноваційного розвитку можливі лише за умов об'єднання в цій сфері зусиль органів державного управління різних рівнів, закладів освіти, широкої громадськості. С. Пасека вважає, що менеджмент освіти прагне трансформацій, які дозволять підвищити освітньо-

кваліфікаційний рівень населення, інноваційну активність працівників, відкриє нові можливості¹.

«Трансформація» - процес, що розкриває залежність сьогодення й майбутнього з минулим - ця точка зору розділяється багатьма, проблема ж полягає в ступені й формах залежності. В дослідженнях педагогів, психологів, філософів, що присвячені тлумаченню цього поняття, вже виокремлені напрямки дослідницької роботи, розглянемо детально погляди науковців.

У дослідженні Щубелки Н. здійснено аналіз впливу змін, що відбуваються у сучасній культурі на трансформацію інституту освіти, а саме дослідження нових орієнтирів культурного існування, що стане вагомим компонентом в процесі пошуку нового сенсу педагогічної діяльності. Адже сенс педагогічної діяльності тісно пов'язаний з тим типом культури, на підґрунті якої формується і розвивається освіта як форма культурного досвіду². Дослідниця з'ясувала, що сучасна культура набуває принципово нових форм історичного поступу, які вступають у суперечність з історичним минулим.

Проте, Кільова Г. у своєму дослідженні трансформацій філософської парадигми освіти, дає визначення методологічних основ сучасної філософії освіти на підставі аналізу трансформацій в науці. Це дозволило їй встановити, що суперечність, яку відтворює класичний ідеал раціональності полягає в тому, що існує визначається через предметності. Тобто такі характеристики об'єкта, що визначають коло питань, якими займається науковець як представник окремої науки. Це опредметнення здійснюється за допомогою обмежуючих уявлення принципів конкретних наук, що перетворює істини науки на вірогідність уявлення³. Відтак педагогічно проблема постає як необхідність утворення гармонічного поєднання знання і досвіду, викладу знань і виховання культури їх використання.

Підтвердженням ідей Кільової Г. є дослідження Бадюл О., яка зазначає, що основними передумовами трансформації ціннісних установок особистості в освітньому процесі сучасної України є цільова організація полікультурності освітнього процесу, що забезпечується сполученням принципів патріотизму й культурного плюралізму у вихованні, наданням достатньої міри камерності освітньому процесу та достатнього рівня свободи й незалежності освітньої реальності в Україні⁴. Також дослідниця вказує, на роль освіти в якій вбачається

¹ Цюпак І.М. Феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях, «Наукова скарбниця освіти Донеччини №1», Слов'янськ: видавництво «Витоки», 2017, С. 10.

² Щубелка Н.В. Трансформація освіти як явища сучасної культури (філософський аналіз): автореферат. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.10, «Філософія освіти», Київ, 1998, с. 14.

³ Кільова Г.О. Трансформація філософської парадигми освіти в контексті Болонських декларацій: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти», Київ, 2009, с. 7.

⁴ Бадюл О. С. Трансформація ціннісних установок особистості в освітньому процесі: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10, «Філософія освіти», Одеса, 2010, с. 9.

виконання виховної та освітньої функцій, в трансляції відповідного образу життя у відповідності з набором духовних, моральних, соціальних цінностей ідентичних і адекватних уявленням, звичаям, традиціям, менталітету, культурному та історичному досвіду України.

У своєму дослідженні Редько О. стверджує, що зараз відбувається реорганізація інформаційного простору освіти в освітній інформаційно-організаційний простір, під яким розуміється комплекс матеріально-технічних, психолого-комунікативних, дидактико-методичних заходів і засобів щодо трансформації освітніх установ різного типу й освітніх процесів на основі впровадження новітніх інформаційних технологій з метою становлення культурного, освітнього й професійного рівнів особистості⁵. Також він вказує, що інформатизація суспільства несе наступні трансформаційні освітні перспективи, серед яких: формування освітнього інформаційно-організаційного простору; забезпечення розвитку інформаційної грамотності особистості; створення умов для розширення доступності освіти; сприяння підвищенню якості освіти; надання можливості покращити управлінські аспекти освітньої діяльності.

Свої думки з приводу трансформаційних процесів висуває Марченко О., яка зазначає, що відповідно й зміна ціннісних орієнтирів освіти повинна відбуватись у кількох системно організованих вимірах, із дотриманням певних умов⁶. З одного боку, дослідниця рекомендує враховувати зміну типів цивілізаційного розвитку, а отже, трансформацію ціннісного базису культури. Пояснюючи це тим, що перехід неминуче приводить до переосмислення цільових орієнтирів і способів організації спільної діяльності людей, що зумовлює необхідність перебудови форм і способів організації освітньої діяльності. З іншого боку, Марченко О. вказує, що ретельного вивчення потребує специфіка розвитку вітчизняного простору освіти та можливі сценарії його конституювання в умовах глобалізованого світу.

Таким чином, дослідниця дає таке тлумачення поняття «трансформація простору освіти – це перш за все зміна його архітектури відповідно до логіки культури»⁷ й виділяє визначальні складові трансформації освітнього простору, що спрямовані на подолання кризи освіти: фундаменталізація, гуманітаризація і неперервність.

Отже, з вище вказаного варто виділити головні ідеї, що впливають на якість трансформації освіти та на її учасників: культураносні зміни, методологічні основи сучасної філософії освіти, процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей

⁵ Редько О. В. Трансформація освітнього простору України: інформаційно-організаційний аспект: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти», Київ, 2010, с. 11.

⁶ Марченко О.В. Трансформація сучасного простору освіти: тенденції та пріоритети, «Теорія і практика управління соціальними системами», 2011, № 4, С. 62-68, http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_4/March.pdf, [24.07.2017], с.62.

⁷ Марченко О.В. Трансформація сучасного простору освіти: тенденції та пріоритети, «Теорія і практика управління соціальними системами», 2011, № 4, С. 62-68, http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_4/March.pdf, [24.07.2017], с. 64

особистості, освітній інформаційно-організаційний простір. Проте, виникає необхідність з'ясувати особливості трансформації з урахуванням конкретного учасника освітнього процесу, тому пропонуємо проаналізувати наукові доробки з окремих освітніх галузей⁸.

Проблемі трансформацій змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки з кінця XIX продовж XX століть присвячено дослідження Степанової Т.⁹. У роботі з'ясовано, що процес трансформацій змісту передшкільної освіти проходить відповідні періоди та етапи, які віддзеркалюють особливості його становлення упродовж досліджуваного періоду в розмаїтті поглядів, підходів щодо його побудови, а також відтворюють висвітлення в ньому обсягу знань, умінь і навичок, якими повинні були оволодіти діти на момент вступу до першого класу школи.

За результатами дослідження, науковець визначила головні тенденції трансформацій змісту передшкільної освіти: а) тенденції становлення і розвитку змісту передшкільної освіти в кінці XIX та у XX століттях; б) тенденції, які окреслюють перспективу подальшого розвитку й трансформацій змісту передшкільної освіти в сучасному освітньому просторі¹⁰. Степановою Т. окреслено актуальні напрями впровадження минулого історичного досвіду щодо становлення і розвитку змісту передшкільної освіти.

Прищак М. вказує на те, що з кінця XX ст. у філософській та педагогічній науках відбувається активний процес пошуку методологічних основ розвитку освіти (педагогіки) в контексті парадигмального підходу – іде пошук сучасної парадигми освіти¹¹. В його дослідженні вказано, що розвиток освіти в історичному контексті визначено системою: авторитарна парадигма освіти – особистісно орієнтована (гуманістична) парадигма освіти – комунікативна парадигма освіти. Тобто, з погляду на трансформації освітніх систем в історичному ракурсі гуманістична й особистісно орієнтована система освіти не можуть в повній мірі бути гарантією демократичної (в суспільному контексті) парадигми освіти, на думку науковця. Проте в освітньому (педагогічному) контексті можливість продукування ними авторитарності особистості залишається.

Науковці Вознюк О., Левківський М., Саух П., у своїй науковій роботі присвяченій синергетиці освіти, виділяють визначальні тенденції трансформації освіти¹²:

⁸ Цюпак І.М. Феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях, «Наукова скарбниця освіти Донеччини №1», Слов'янськ: видавництво «Витоки», 2017, С. 11.

⁹ Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець XIX - XX ст.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.01, «Загальна педагогіка та історія педагогіки», 13.00.08, «Дошкільна педагогіка», Одеса, 2011., с.31.

¹⁰ Там же, с. 33.

¹¹ Прищак М. Д. Трансформація освіти України: пошук парадигми, <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/9239>, [24.07.2017].

¹² Синергетика освіти, Вознюк О. В., Левківський М. В., Саух П. Ю., Київ, 2004, с. 4-7.

- орієнтація на антропний принцип в системі джерел розвитку світу;
- зростає роль соціально-гуманітарних знань у системі наукового пізнання;
- зміни в методології науки, що обумовлює серйозні трансформації в системі навчально-виховного процесу;
- синтез знань, взаємне збагачення наук як всередині окремих галузей, так і зовні із суміжними гуманітарними, фундаментальними, природничими і технічними науками;
- відбувається зміщення епіцентру реконструкції в гуманітарних науках у географічному просторі;
- виникає гостра проблема емансипації гуманітарних та соціальних наук від соціального тиску, які тенденційно розглядаються засобом здійснення ідеологічних і політичних цілей і використовуються у примітивній, декоративній та апологетичній площині.

Форми, методи, зміст освіти, зберігають традиційні для індустріального суспільства цілі, способи і засоби своєї реалізації й протирічать новим тенденціям, зорієнтованим на гуманістичні цілі. Виключно фаховий або надмірно інтелектуалізований підхід до освіти призводить до тиражування самовідчужених особистостей¹³.

Отже, трансформацію освіти в наукових дослідженнях розкрито з урахуванням головних ідей та потреб суспільства, з'ясовано, що зміни у педагогічній думці й парадигмі освіти неможливі без розгляду досліджуваного явища в історичному контексті. Таким чином зміни в освіті, що впливають на якість трансформації підпорядковані певним ідеям, серед яких ми визначаємо наступні й такі, що впливають на її учасників: культураносні зміни, методологічні основи сучасної філософії освіти, процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей особистості, освітній інформаційно-організаційний простір.

Відповідно до завдань державної політики щодо ролі і значення дошкільної освіти України на сучасному етапі, намічено конкретні та дієві заходи з модернізації дошкільної освіти. Це визначено Законом України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», резолюцією I Всеукраїнського з'їзду педагогічних працівників дошкільної освіти України. В свою чергу Закон України «Про дошкільну освіту», спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку, підкреслює необхідність узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду й організації співпраці з іншими навчальними закладами для підвищення ефективності програмно-методичного забезпечення.

Трансформація, модернізація та нетрадиційне вирішення дошкільних освітянських проблем вимагає від педагогічної науки й практики вивчення й впровадження нових методів

¹³ Синергетика освіти, Вознюк О. В., Левківський М. В., Саух П. Ю., Київ, 2004, с. 8.

виховання та навчання дітей дошкільного віку¹⁴. В останнє десятиріччя ключовою ідеєю освіти була і залишається ідея її розвитку, запровадження інновацій у дошкільну освіту, проте не варто залишати поза увагою ідеї вивчення педагогічного досвіду в дошкільній освіті. Стихійність та непрофесіоналізм інноваторів, відсутність системного підходу до педагогічних інновацій, які зорієнтовані на підвищення якості освіти, можуть стати чинниками нових проблем та суперечностей, негативних й небезпечних тенденцій¹⁵. Для вихователів, які працюють в інноваційному режимі, важливе значення має вивчення передового і новаторського педагогічного досвіду, як джерел інноваційної діяльності, через які й відбувається найбільш ефективно і швидко просування досягнень науки в масову практику¹⁶. У «Нових стратегіях розвитку»¹⁷ подано таке трактування цих понять: передовий педагогічний досвід – це позитивні результати діяльності педагога, що забезпечуються поєднанням оригінальних та традиційних форм, методів, прийомів і засобів; новаторський педагогічний досвід – це породжена радикально новою педагогічною ідеєю навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність.

Науковець С. Максимюк зазначає, що «у сучасній педагогічній науці немає однозначного підходу до визначення понять «педагогічний досвід», «передовий досвід», «новаторський педагогічний досвід» — це основні види досвіду»¹⁸. Поняття «досвід педагогічний» у словнику визначається як «сукупність здобутих на практиці навичок та прийомів виховання і навчання»¹⁹. Стосовно поняття «новаторський педагогічний досвід» дослідниця Н. Дічек у контексті розгляду явища педагогічного новаторства виділяє ще кілька суттєвих понять, які потрібно чітко визначити, аби не втратити однозначності теоретичної інтерпретації, це такі терміни як «педагогічна новація (новина)», «педагогічне нововведення», «педагогічна інновація» та терміни «нововведення» і «новація» як синоніми, що визначають зміни всередині навчально-виховної системи²⁰.

Поняттю «новація» автор О. Широбокова надає таке визначення «це будь-яке відкриття, що здійснюється на індивідуально-особистісному рівні, що є результатом

¹⁴ Цюпак І.М. «Передовий педагогічний досвід» - інновація минулого, «Сучасна початкова освіта: традиції, інновації та перспективи», Херсон: ХНТУ, 2015, с. 105.

¹⁵ Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Вінниця, 2010, с. 14-15.

¹⁶ Цюпак І.М. «Передовий педагогічний досвід» - інновація минулого, «Сучасна початкова освіта: традиції, інновації та перспективи», Херсон: ХНТУ, 2015, с. 105.

¹⁷ Навчання: Нові стратегії розвитку, упорядник Г. Сиротенко, Київ: Шкільний світ, 2007, с. 24.

¹⁸ Максимюк С.П. Педагогіка: Види педагогічного досвіду, http://libfree.com/155576871_pedagogikavidi_pedagogichnogo_dosvidu.html, [24.07.2017].

¹⁹ Професійна освіта: Словник, укладач С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало, Київ: Вища школа, 2000, с. 86.

²⁰ Дічек Н. До питання теоретичного узагальнення феномену педагогічного новаторства (ретроспективний вимір), «Історико-педагогічний альманах», В.2., 2009, <http://library.udpu.org.ua/zbirnyku-naukovykh-prats-udpu/289-istoryko-ped-almanakh-2009-2>, [24.07.2017].

рішення власної екзистенційної задачі і має можливість практичного застосування (потенційний практичний характер)»²¹. Проте новація з моменту впровадження у педагогічний процес стає нововведенням (інновацією).

Інновацію в освіті О. Савченко розглядає як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому²². На цій підставі науковці Н. Муравйова, О. Федорова характеризують поняття «новація» («новий засіб») як певний засіб (нові ідеї, методи, методики, технології, програми тощо) та «інновація», яке ширше за змістом, оскільки означає процес, предметом якого є новації.

Отже, враховуючи те, що педагогічні пошуки здійснюються весь час, аналіз нововведення відбувається з урахуванням певного історичного періоду. Тому, новація педагогічна – це певна зміна в педагогічному процесі, розробка нових освітніх методик, програм, технологій, що сприяють ефективнішому розв'язанню конкретних навчально-виховних завдань, висунутих вимогами суспільного розвитку й потребами особистості.

У дослідженні Ю. Будас подано перелік термінів, що передували слову «інновація», а саме: «запровадження досягнень науки у практику», «використання педагогічних відкриттів», «оновлення педагогічної діяльності», «перебудова традиційних систем освіти», «передовий педагогічний досвід», «новаторський педагогічний досвід» та ін.²³. З огляду на сутність цих понять ми вбачаємо доречність використання типології педагогічних нововведень «залежно від часу появи» запропонованою І. Дичківською для класифікації інновацій у педагогічній практиці²⁴. Актуальність цього підходу вбачаємо у тому, що «передовий педагогічний досвід» за обраною типологією ми співвідносимо з «історичними нововведеннями», що за словами автора є відродженням історико-педагогічної спадщини в нових умовах, а «новаторський педагогічний досвід» – з «сучасними нововведеннями», що є інновацією сьогодення. Проте з плином часу остання буде заміщуватися актуальними та інноваційними розробками та перейдуть до «історичних».

Особливо важливою видається нам думка М. Бургіна про те, що старе – не те саме, що й не нове. «Якийсь предмет чи методика через певний час після запровадження перестають бути новими, але не стають й старими, а тим паче застарілими. Новизна – достатньо складна

²¹ Ширококова О.О. Новація в соціальному пізнанні, <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1855/25/shirobokova.htm>, [24.07.2017].

²² Формування інноваційного простору дошкільної освіти: науково-методичний посібник, упорядники Н.В.Любченко, О.А.Прокопенко; А.С.Виноградова за ред. Є.Р.Чернишової, Київ, 2012, Ч. 1, с 14.

²³ Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Вінниця, 2010, с. 21.

²⁴ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології, Практикум: навчальний посібник, Київ: Видавничий дім «Слово», 2013, с. 16.

властивість, для вивчення якої корисною виявляється теорія абстрактних властивостей»²⁵. Науковець пропонує декілька рівнів новизни: найвищим з яких треба вважати абсолютно нове, якщо ніде і ніколи такого ще не було; можлива локально-абсолютна новизна, якщо у даній сфері такої раніше не зустрічалось (зате в іншій сфері таке могло вже бути); за умовної новизни об'єкт вже був колись відомим (можливо, навіть, використовувався), але зараз про нього забули; відома нормативна новизна (чи оригінальність): об'єкт вважається новим (або оригінальним), якщо відрізняється від інших, якими користуються зазвичай зараз; це суб'єктивна новизна, коли об'єкт є новим для даної особи. Проте, предмет чи явище може бути абсолютно новим для однієї людини, нормативно новим для даної спільноти (наприклад, в одній країні) і неновим для іншої спільноти (в іншій країні).

Сучасна людина живе в світі, що постійно змінюється, досліджуючи інновації, неможливо не розглядати їх у співвідношенні з традиціями, оскільки історія освітньо-виховного процесу є чергування традицій та інновацій, а поява абсолютно нового, не пов'язаного з існуючим, виявляється мало ймовірним. Науковець З. Абасов²⁶ наголошує, що специфіка освіти як соціального інституту трансляції соціокультурної спадщини є в тому, що вона одночасно звернена до минулого й майбутнього. Це підкреслює взаємозв'язок традицій та інновацій, співіснування яких факт неминучий та необхідний та як результат синтезу традиції та інновації формується нова освітня практика.

Отже, осмислюючи думки науковців, можна стверджувати, що в суспільстві педагогічна діяльність (передова, інноваційна) функціонує як передача досвіду попередніх поколінь нащадкам та виступає як основа їхнього розвитку та самовдосконалення. Тому наявний досвід педагога-новатора вимагає від керівників закладу освіти, працівників методичних служб, учених ретельної уваги, глибокого вивчення і обґрунтування, бо цей досвід, як правило, несе на собі прогностичні функції, випереджає передову практику. Для полегшення операції узагальнення матеріалу про нагромаджений новаторський досвід у дошкільній освіті України, необхідно здійснити структурування історичного матеріалу шляхом його класифікації. Здійснений Н. Дічек аналіз зарубіжних та вітчизняних класифікацій дав змогу дійти висновку: класифікація інновацій свідчать про те, що такі систематизації емпіричного матеріалу є доцільними при розгляді сучасних інноваційних, споріднених процесів в освіті. Оскільки вказане дослідження присвячене проблемі класифікації історичних прикладів новаторства, відмінних за проявами, умовами, обсягами задіяних новацій, то з метою систематизувати нагромаджений в українському шкільництві новаторський досвід вона обирала шлях структурування історичного емпіричного матеріалу

²⁵ Бургин М.С. Інновації і новизна в педагогіці, «Советская педагогіка», 1989, № 12, с. 38.

²⁶ Абасов З. Інновації в освіті і синергетика, «Alma mater (Вестник высшей школы)», 2007, № 4, с. 6.

за ознакою масштабності зразків педагогічного новаторства. За характеристику добору дослідницею Н. Дічек було обрано рівень впливу нововведень на освітню галузь.

Передовий педагогічний досвід формується на основі педагогічного досвіду загалом як самостійна функціональна підсистема зі своїм набором ефективних прийомів та методів навчання й виховання, правилами їх застосування і оцінювання. Серед типових рис, що характеризують цю підсистему в комплексі, можна назвати такі²⁷: а) передовий досвід передбачає осмислення великої кількості педагогічних фактів (явищ); б) його становлення – процес свідомий, а не стихійний; в) передовий досвід сприяє розвитку педагогічної теорії та практики.

Трансформація освіти можлива за умов оптимального співвідношення традицій та інновацій. Традиції дозволяють зберегти все те, що знаходиться поза часом, є перевіреним і фундаментальним. Традиції концентрують досвід, дозволяють забезпечити послідовність і наступність у педагогічній науці й освітянській практиці, вони відбивають усталені стандарти педагогічної діяльності і є відображенням позачасових цінностей. Необхідність у інноваціях виникає на переламних етапах у розвитку суспільства, коли необхідно більш гнучко та швидко реагувати на соціальні зрушення. Інновації в освіті – це нові ідеї, прогресивні принципи, розвиток передового досвіду, гнучке реагування на вимоги часу, така діяльність учителів, вихователів, керівників освітніх закладів, яка спрямована на вдосконалення навчально-виховного процесу і потребує змін у завданнях, формах, методах і прийомах навчання, в образі діяльності й стилі мислення педагогів²⁸.

Виокремити види педагогічних нововведень досить складно, тому що сфери освіти настільки тісно взаємопов'язані, взаємозумовлені та взаємозалежні, що новації в одній із них зумовлюють новації в будь-якій іншій. Дуже важко впроваджувати новації в деякі компоненти освіти, оскільки у зв'язку з цим неминуче постає проблема сукупного ефекту. Класифікація педагогічних нововведень ще більше утруднюється з огляду на складність, комплексність і динамічність процесу навчання та виховання²⁹. Нині в літературі є чимала кількість класифікацій інновацій, однак загальноновизнаної системної й досі не створено. Довершену класифікацію нововведень важко створити, оскільки в залежності від ознаки, яка береться до уваги, одну і ту саму інновацію можна зустріти в різних типологічних групах.

Дослідницею Будас Ю.О. ґрунтовно проаналізовано наявні класифікації нововведень, які запропонували власні К. Ангеловські, М. Бургін, В. Волов, Л. Даниленко, О. Козлова та

²⁷ Усе про педагогічний досвід, Методичні рекомендації з вивчення, узагальнення, поширення, «Управління освітою», №1 (66), січень, 2012.

²⁸ Tsyurak I. The Interpretation of the Pedagogical Innovations in Different Classifications, «Eastern European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften): Düsseldorf (Germany)» 2016, nr 1, 140 p.

²⁹ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології, Практикум: навчальний посібник, Київ: Видавничий дім «Слово», 2013, с. 14.

інші³⁰. К. Ангеловські класифікував інновації за чотирма критеріями: перший критерій (сфера реалізації новацій): 1) у змісті освіти, 2) у технології, 3) в організації, 4) у системі та управлінні, 5) в освітній екології; другий критерій (виникнення новацій): а) систематичні, планові, попередньо задумані, б) стихійні, спонтанні, випадкові; третій критерій (в залежності від розмаху та глибини новаторських заходів): а) масові, глобальні, радикальні, стратегічні, систематичні, суттєві та б) часткові, малі; четвертий критерій (за характером виникнення інновацій): а) зовнішні і б) внутрішні³¹.

У класифікації М. Бургіна нововведення поділяються в залежності від: послідовності запровадження (розширений, проміжний, однорідний); наявних обмежень (детерміновані, природні); початку запроваджень (спонтанні та ініційовані); їхньої реалізації (вільні та контрольовані).

З точки зору управління контрольованими та ініційованими нововведеннями інновації можна поділити на наукові, науково-адміністративні, адміністративно-наукові та політико-адміністративні³².

Дослідниця Л. Даниленко класифікує педагогічні інновації: за рівнями освіти (початкова, базова, повна середня); за типом інновації (оновлення освітньої системи, змісту освіти, виховання, управління); за стадією реалізації інновації (в експерименті, апробується, масово розповсюджується, зберігається); за рівнем управління (на загальнодержавному рівні при МОН України, при обласних управліннях освіти); за рівнем наукового керівництва (АПН України, ВНЗ); за складовими та компонентами педагогічного процесу (масштабні, локальні)³³.

Систематизуючи поняття нововведень, О. Козлова класифікувала їх: за типом (оперативні і стратегічні, завершені й незавершені, одиничні й масові, успішні та неуспішні, своєчасні й несвоєчасні); за об'ємом (часткові, модульні, системні); за об'єктом (змістові, технологічні, організаційні); за соціальними наслідками; за своїм інноваційним потенціалом (радикальні, комбінаторні, модифікаційні); за принципом ставлення до попереднього (заміщуючі, відмінюючі, зворотні, ретровведення).

Ці класифікації доповнює І. Дичківська³⁴, поділяючи інновації залежно від:

³⁰ Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Вінниця, 2010, с. 29.

³¹ Tsyupak I. The Interpretation of the Pedagogical Innovations in Different Classifications, «Eastern European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften): Düsseldorf (Germany)» 2016, nr 1, 141 p.

³² Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Вінниця, 2010, с. 29.

³³ Там же, с. 30.

³⁴ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології, Практикум: навчальний посібник, Київ: Видавничий дім «Слово», 2013, с. 14-17.

- сфери застосування: інновації у змісті; інновації в технології навчання та виховання; інновації в організації педагогічного процесу; інновації в управлінні освітою; інновації в освітній екології;

- масштабу перетворень: часткові (локальні, одиничні) нововведення, не пов'язані між собою; модульні нововведення (комплекс пов'язаних між собою часткових нововведень, що належать, наприклад, до однієї групи предметів, однієї вікової групи дітей тощо); системні нововведення (охоплюють весь навчально-виховний заклад);

- інноваційного потенціалу: модифікаційні нововведення; комбінаторні нововведення; радикальні, або фундаментальні, глобальні, базові нововведення;

- позиції щодо свого попередника: заміщуючі нововведення; скасовуючі нововведення; відкриваючі нововведення; ретровведення;

- місця появи: нововведення в науці (оновлення педагогічної теорії); нововведення в практиці (оновлення педагогічної практики);

- часу появи: історичні нововведення (відродження історико-педагогічної спадщини в нових умовах); сучасні нововведення (інновації сьогодення);

- рівня очікування, прогнозування і планування: очікувані (планові) нововведення; неочікувані (незаплановані) нововведення;

- галузі педагогічного знання: виховні нововведення (у галузі виховання); дидактичні нововведення (у галузі навчання); історико-педагогічні нововведення (у галузі історії педагогіки) тощо.

Отже, класифікації педагогічних нововведень вибудовані на основі різноманітних підходів, тому одне й те саме нововведення може з'явитися в різних типологічних групах (у двох і більше) залежно від того, яка його ознака буде в конкретному випадку взята до уваги.

Аналіз науково-педагогічної, історико-педагогічної літератури та досліджень з окремих питань вивчення педагогічного досвіду засвідчив, що сучасні науковці визначають і певною мірою розкривають сутність, значення впливу часових, територіальних особливостей, вплив педагогічних ідей персоналій на навчально-виховну роботу, збагачення педагогічного колективу творчими знахідками, розширення мережі дошкільних навчальних закладів, заохочення вихователя до підвищення власного фахового рівня (Л. Артемова, Т. Поніманська, І. Улюкаєва). Проте відзначимо, що класифікація досліджень з дошкільної педагогіки не отримали належної уваги з боку науковців.

Дослідниця Адаменко О.³⁵ зазначає, що завжди актуальним є дослідження такого складного явища, як педагогічна наука, її змісту, структури, рушійних сил та головних чинників розвитку, її результатів. Жодна наука не може розвиватися без аналізу свого минулого, без оцінки й систематичного перегляду накопиченої системи знань.

Серед найбільш ґрунтовних педагогічних праць, що висвітлюють розвиток української педагогіки та педагогічної думки в історичній ретроспективі, можна назвати дослідження О. Дзеверіна «Розвиток історико-педагогічної науки в УРСР» (1957 р.), Н. Гупана «Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект)» (2001 р.), О. Адаменко «Українська педагогічна наука в другій половині ХХ століття» (2005 р.)³⁶.

У ході дослідження Адаменко О. систематизовано «сукупний текст української педагогічної науки та складено переліки дисертацій, книг і статей з питань дидактики, виховання, управління загальноосвітньою школою українських авторів другої половини ХХ ст. Отримані в ході дослідження факти дали підстави автору для виокремлення етапів в яких простежується динаміка змін інтересу науковців і педагогів-практиків до тих чи інших педагогічних проблем у ці часи.

Полонський В.³⁷ пропонує дослідження в освіті класифікуватися за бібліографічними, науковими або організаційними основами, і кожна з них відображає значиму для наукової й практичної діяльності сторону роботи. З погляду змісту дослідження поділяються: за темами, проблемами, групами, напрямкам, галузям наук. Основним інструментом, на думку вченого, що дозволить класифікувати роботи в залежності від їхнього змісту, є ієрархічні або фасетні класифікації (рубрикатор і (або) тезаурус, ББК, УДК). За спрямованістю на науку й практику роботи поділяються на фундаментальні, прикладні дослідження й розробки, різні проміжні варіанти. Для визначення типу робіт він рекомендує користуватися фасетною класифікацією. В залежності від методу, за допомогою якого вивчається проблема, дослідження поділяються на теоретичні й (або) експериментальні. Провідний метод визначається на основі аналізу методики конкретного дослідження з його контексту. З урахування організаційних показників, класифікація досліджень визначається на основі взаємної згоди: тривалості проведення, комплексності, джерел фінансування, кадрового складу. Таким чином, повна характеристика роботи в галузі освіти включає оцінку різних сторін дослідження.

³⁵ Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950 – 2000 рр.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук: спец. 13.00.01, «Загальна педагогіка та історія педагогіки», Луганськ, 2006, 55 с.

³⁶ Цюпак И.Н. Педагогические исследования в области дошкольной педагогики, «Дошкольное образование: опыт, проблемы, перспективы», Барановичи: РИО БарГУ, 2017, с. 292.

³⁷ Полонский В. М. Классификация педагогических и междисциплинарных исследований, «Образовательные технологии», № 3/2015, с. 29-30.

Простежуючи становлення дошкільного виховання України, було виявлено те, що дослідження з історико-педагогічних питань дошкільної освіти науковцями розглядалися не лише в рамках часового періоду, а й з використанням регіонального підходу й за актуальними проблемами дошкільної освіти. Класифікація наукових досліджень з історії розвитку, становлення та модернізації дошкільної освіти розкриє можливості для ґрунтовного дослідження специфіки функціонування й організації педагогічного процесу, їх впливу на становлення дошкільної освіти та впровадження позитивного педагогічного досвіду в практику сучасних закладів дошкільної освіти. Свідченням цього є дослідження сучасних учених, що присвячені вивченню:

- історії дошкільної освіти (Л.Артемова, А.Богущ, О.Бондар, З.Борисова, Т.Котик, Л.Лохвицька, Т.Поніманська, С.Попиченко, Т.Степанова, І.Улюкаєва, І.Цюпак) – джерельна база сформує уявлення про специфіку історико-педагогічної інформації, ілюструє особливості становлення й розвитку вітчизняної дошкільної освіти на різних етапах її історії;

- творчої спадщини відомих педагогів (В.Бучківська, Й.Гайда, О.Джус, Т.Куліш, С.Огірок, О.Пшеврацька, В.Сергеєва, Н.Тарапака) - забезпечить цілісний науковий аналіз і систематизацію педагогічних поглядів і просвітницької діяльності персонацій;

- підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти (О.Анісімова, Е.Бахіча, Г.Беленька, К.Віттенберг, К.Крутій, Н.Кічук, В.Кьона, О.Полєвікова³⁸, Т.Слободянюк, Т.Швець, О.Шишлевська) – розкриває особливості формування професійної майстерності, без набуття якої неможлива реалізація гармонійного виховання й навчання дітей дошкільного віку;

- окремих аспектів дошкільного виховання (Г.Аніщенко, В.Бенера, Н.Гавриш, Н.Горбунова, Н.Грама, Н.Денисенко, О.Донченко, О.Дроботій, Т.Жаровцева, Г.Закорченна, І.Ібрагілов, Т.Єськова, Н.Ковалевська, Н.Колосова, Н.Кравець, М.Кривоніс, К.Крутій, Н.Лазарович, Н.Левінець, С.Макаренко, В.Мусієнко-Репська, Т.Пантук, Т.Пономаренко, Н.Сайко, О.Трифоновна, А.Чаговець, М.Чернявська): пізнавальної самостійності, педагогічного менеджменту та самоменеджменту, керівництва образотворчою діяльністю, педагогічної підтримки дітей дошкільного віку, робота у сім'ях та з неблагополучними сім'ями, застосування народних традицій у фізичному вихованні дітей дошкільного віку та їх соціалізації³⁹.

Принципове значення в контексті проблеми дослідження посідають наукові пошуки, спрямовані на виявлення особливостей роботи дошкільних освітніх установ у певних

³⁸ Polevikova O. The Basis of word-central approach to language education in preschool and primary school age, «Eastern European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften): Düsseldorf (Germany)» 2016, nr 1, 132-134 p.

³⁹ Швець Т. А. Педагогічні умови формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Херсон, 2016, с. 2.

географічних межах території України (О.Венгловська, Т.Головань, С.Дітковська, З.Нагачевська, Л.Пісоцька, Л.Редькіна, Г.Рего, О.Стягунова, Н.Туренко).

На пріоритет формування інноваційного освітнього простору, формування і втілення нових ідей вказують дослідники І.Дичковська, Н.Любченко, О.Прокопенко, А.Виноградова⁴⁰. Потреба в інноваціях виникає на переломних етапах розвитку суспільства, коли необхідно більш гнучко та швидко реагувати на соціальні зрушення.

Аналіз вітчизняних наукових праць засвідчив, що для вивчення українськими дослідниками обирався широкий спектр теоретичних і практичних проблем зарубіжної дошкільної педагогіки (І.Адамек, Н.Мельник, І.Сташевська, О.Стягунова, З.Хало). Така увага вчених до зарубіжного досвіду зумовлена необхідністю реформування дошкільної освіти в Україні.

Зазначені дослідження розкривають перед нами картину динаміки виховного, навчального, організаційного процесів роботи ДНЗ в певний часовий період, враховуючи регіональні особливості та окремі аспекти дошкільної освіти. Історико-педагогічні дослідження в межах певної географічної території мають найбільшу цінність, тому що розкривають особливості виховання, вплив географічних, соціально-економічних умов на специфіку організації навчально-виховного процесу, особливості управління тощо. Проаналізувавши теоретичні аспекти класифікації педагогічних досліджень в галузі дошкільної освіти, педагогіки та історії, можна зазначити, що означена проблема є актуальною в сучасних умовах розвитку системи освіти та сприятиме формуванню інноваційного дослідницького простору, а також спрямована на підвищення рівня освіченості та удосконалення наукового мислення й рівня роботи педагогічних дослідників з урахуванням освітніх трансформацій.

Бібліографія:

Polevikova O. The Basis of word-central approach to language education in preschool and primary school age, «Eastern European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften): Düsseldorf (Germany)» 2016, nr 1, 132-134 p.

Tsyupak I. The Interpretation of the Pedagogical Innovations in Different Classifications, , «Eastern European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften): Düsseldorf (Germany)» 2016, nr 1, 140-142 p.

Абасов З. Инновации в образовании и синергетика, «Alma mater (Вестник высшей школы)», 2007, № 4, С. 3-8.

⁴⁰ Tsyupak I. The Interpretation of the Pedagogical Innovations in Different Classifications, , «Eastern European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften): Düsseldorf (Germany)» 2016, nr 1, 141 p.

Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950 – 2000 рр.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук: спец. 13.00.01, «Загальна педагогіка та історія педагогіки», Луганськ, 2006, 55 с.

Бадюл О. С. Трансформація ціннісних установок особистості в освітньому процесі: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10, «Філософія освіти», Одеса, 2010, 16 с.

Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Вінниця, 2010, 237 с.

Бургин М.С. Инновации и новизна в педагогике, «Советская педагогика», 1989, № 12, С. 36-40.

Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології, Практикум: навчальний посібник, Київ: Видавничий дім «Слово», 2013, 448 с.

Дічек Н. До питання теоретичного узагальнення феномену педагогічного новаторства (ретроспективний вимір), «Історико-педагогічний альманах», В.2., 2009, <http://library.udpu.org.ua/zbirnyky-naukovykh-prats-udpu/289-istoryko-ped-almanakh-2009-2>, [24.07.2017].

Кільова Г.О. Трансформація філософської парадигми освіти в контексті Болонських декларацій: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти», Київ, 2009, 18 с.

Максимюк С.П. Педагогіка: Види педагогічного досвіду, http://libfree.com/155576871_pedagogikavidi_pedagogichnogo_dosvidu.html, [24.07.2017].

Марченко О.В. Трансформація сучасного простору освіти: тенденції та пріоритети, «Теорія і практика управління соціальними системами», 2011, № 4, С. 62-68, http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_4/March.pdf, [24.07.2017].

Навчання: Нові стратегії розвитку, упорядник Г. Сиротенко, Київ: Шкільний світ, 2007, 128 с.

Полонский В. М. Классификация педагогических и междисциплинарных исследований, «Образовательные технологии», № 3/2015, С. 28-45.

Прищак М. Д. Трансформація освіти України: пошук парадигми, <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/9239>, [24.07.2017].

Професійна освіта: Словник, укладач С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало, Київ: Вища школа, 2000, 380 с.

Редько О. В. Трансформація освітнього простору України: інформаційно-організаційний аспект: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти», Київ, 2010, 20 с.

Синергетика освіти, Вознюк О. В., Левківський М. В., Саух П. Ю., Київ, 2004, 130 с.

Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець XIX - XX ст.): автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук : спец. 13.00.01, «Загальна педагогіка та історія педагогіки», 13.00.08, «Дошкільна педагогіка», Одеса, 2011. – 44 с.

Усе про педагогічний досвід, Методичні рекомендації з вивчення, узагальнення, поширення, «Управління освітою», №1 (66), січень, 2012.

Формування інноваційного простору дошкільної освіти: науково-методичний посібник, упорядники Н.В.Любченко, О.А.Прокопенко; А.С.Виноградова за ред. Є.Р.Чернишової, Київ, 2012, Ч. 1, 112 с.

Цюпак И.Н. Педагогические исследования в области дошкольной педагогики, «Дошкольное образование: опыт, проблемы, перспективы», Барановичи: РИО БарГУ, 2017, С.292-294.

Цюпак І.М. «Передовий педагогічний досвід» - інновація минулого, «Сучасна початкова освіта: традиції, інновації та перспективи», Херсон: ХНТУ, 2015, С. 105-106.

Цюпак, І.М. Феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях, «Наукова скарбниця освіти Донеччини №1», Слов'янськ: видавництво «Витоки», 2017, С. 9-13.

Швец Т. А. Педагогічні умови формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Херсон, 2016, 20 с.

Широбокова О.О. Новація в соціальному пізнанні, <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1855/25/shirobokova.htm>, [24.07.2017].

Щубелка Н.В. Трансформація освіти як явища сучасної культури (філософський аналіз): автореферат. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.10, «Філософія освіти», Київ, 1998, 16 с.

Уважаемые коллеги!

Поскольку в регистрационной форме не было данных о месте проживания, при положительном результате касательно возможности напечатать предоставленные мною материалы, прошу экземпляр монографии выслать по адресу:

*Херсон, Новая почта, отделение № 8,
Полевиковой Ольге Борисовне
(тел.097 30 000 77 или 0999 033 608)*